

**Спеціалізованій вченій раді Д 41.086.01
Національного університету
„Одеська юридична академія”
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23**

В І Д Г У К

**офіційного опонента кандидата юридичних наук,
доцента Фідрі Юлії Олександрівни на дисертацію Остафійчук Людмили
Аурелівни на тему «Юридична відповідальність за неповагу до суду»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура**

Актуальність обраної теми дисертації обумовлена характером процесів, які відбуваються у сфері судівництва України впродовж останніх років. В основу попередніх досліджень деяких авторів на початку нинішнього десятиліття було покладено вивчення процесів, пов'язаних з проведенням у життя попередньої редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів». На теперішній час обстановка докорінно змінилася у зв'язку із прийняттям законів, спрямованих, передусім, на очищення, а не на оздоровлення судової влади. Природно, виникло питання щодо оцінки змісту такої суспільної та правової категорії, як повага до суду і суддів та її антиподу, як неповага до них. Деяких змін зазнав і зміст Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в частині посилення громадського контролю за судовою діяльністю. У зв'язку із цим можна зробити висновок про те, що посилення вимогливості до суддів за виконання ними професійних обов'язків, не виключає необхідності захисту професійних прав тих суддів, які здобули свою репутацію чесним служінням суспільству на ниві правосуддя. Продовжують повною мірою діяти положення Конституції України, спрямовані на забезпечення належного авторитету суддів у суспільстві у межах і в порядку, передбаченому чинним законодавством.

У зв'язку із цим можна констатувати, що положення і висновки дисертації неминуче набули гостро дискусійного характеру, а подальший

розвиток подій у цій сфері значною мірою залежатиме від подальших реформаторських кроків та їх наслідків. Виходячи з цього, можна зрозуміти певну обережність автора при оцінці перспектив подальших етапів судової реформи. Проте, це не завадило сформулювати важливі теоретичні висновки за результатами дослідження, виробити на цій основі корисні пропозиції щодо удосконалення законодавства про статус суддів і практики його застосування.

При підготовці роботи, автором використано пам'ятки права, чинне законодавство, законодавчі пропозиції та інші матеріали, що стосуються теми дослідження. Використано сучасні наукові методи наукового пошуку. Результати дослідження доповідалися на шести наукових конференціях у вищих навчальних закладах.

Робота виконувалася відповідно до ретельно розробленого плану. У Вступі до роботи обґрунтовано актуальність теми дослідження, його зв'язок з науковими планами, предмет, об'єкт, мету і задачі дослідження, його теоретичне і практичне значення, наведено відомості про апробацію його результатів.

У підрозділі 1.1 міститься досить детальний огляд наукових досліджень по темі і слушно звернуто увагу на певну їх обмеженість питаннями адміністративної відповідальності. Це дало автору підстави розширити межі дослідження за рахунок інших видів відповідальності, що збагатило зміст роботи. У підрозділі 1.3 «Генезис становлення та розвитку інституту відповідальності за неповагу до суду» відзначено непослідовність законодавчої політики у цій сфері, що значною мірою дозволило автору висловити власні законодавчі пропозиції.

В роботі слушно відзначається важливість формування поваги до суду і суддів, що значною мірою залежить від ставлення самих суддів до виконання ними професійних обов'язків. При цьому, найважливішим проявом поваги до судді є його стійка професійна репутація. Базою для цього є реальна незалежність судді, яка передусім обумовлюється його власною поведінкою (с. 63-65) і має бути спрямована на забезпечення справедливості судового розгляду і судового рішення. Йдеться про так званий «внутрішній імператив

поведінки». Стійкість цього імперативу може послабити або взагалі нейтралізувати зовнішній неправомірний вплив на суддю. Крім того, повага до суду, в тому числі – самоповага, є важливим елементом загальної і правової культури (с. 70). Підкреслюється, що найважливіше значення для оцінки діяльності судді має наявність у нього почуття справедливості при винесенні рішень (с. 70), покладення його в основу суддівського розсуду, який, проте, не можна ототожнювати зі свавіллям (с. 75).

Стан громадської думки щодо суду і суддів, на думку автора, яка заслуговує на увагу, є застосування продуманих програм опитування мешканців адміністративно-територіальних одиниць, на які поширюється юрисдикція відповідного суду. При цьому, слід враховувати, що стосовно суддів, призначених на посаду уперше, позитивна або негативна репутація, як правило, створюється поступово. На імідж судді вкрай негативно впливають відомості про його неправомірне збагачення і розкішний спосіб життя, що саме по собі може бути підставою для люстраційних перевірок.

Досить оригінальною є думка автора про те, що відмова від практики вручення судам державних нагород до виходу на пенсію або у відставку може розглядатися як своєрідна нагорода за чесну працю на благо суспільства (с.80-81).

Автором слушно підкреслюється, що суддя не просто має «уникати будь-якого негативного впливу ...» як зазначає ст. 2 Кодексу суддівської етики, але й активно протистояти йому. Слід погодитись з дисертантом і в тому, що порушення етичних норм і правил, яке спричинило шкоду іміджу судді, може розглядатися як самотійна підстава притягнення його до дисциплінарної відповідальності (с. 86).

Ключове значення для оцінки дисертаційної роботи має зміст підрозділу 2.1 «Види відповідальності за неповагу до суду (судді)». Автором проведено досить глибокий аналіз положень статті 185-3 КУпАП, в результаті чого запропоновано уточнити зміст окремих її частин, зокрема уточнено їх диспозиції і запропоновано деякі альтернативні санкції. Одночасно

запропоновано їх посилення залежно від ступеню суспільної шкідливості порушень (у висновках до роботи).

Слід також погодитись із встановленням кримінальної відповідальності за образи на адресу судді, що можна розглядати як мало не найганебнішу форму неповаги до нього, аж до можливості засудження до позбавлення волі. При цьому, автор виходить з правильної передумови, що неповага до судді водночас поширюється на суд як орган судочинства і на судову систему України в цілому.

Автором проведено аналіз таких елементів складу правопорушення «неповага до суду (судді)», як суб'єкт, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона правопорушення з урахуванням їх особливостей.

Також заслуговує на підтримку пропозиція виділити в КУпАП спеціальну главу, до якої включити норми, враховуючі нові, запропоновані автором, в плані відповідальності за неповагу до суду.

На підставі аналізу норм процесуального законодавства зроблено висновок, що процесуальні санкції у вигляді грошових стягнень на порушників слід розглядати як самостійний вид юридичної відповідальності – процесуальної (с. 108), яка може служити альтернативою адміністративній відповідальності.

Обґрунтовано неприпустимість притягнення до процесуальної відповідальності прокурора і адвоката – представника за порушення порядку у судовому засіданні і, натомість, застосування як альтернативи дисциплінарної відповідальності за результатами розгляду подання суду (с. 119).

Автор слушно звернув увагу на практичну відсутність у судах позовів про стягнення моральної шкоди на користь суддів за поширення, зокрема у засобах масової інформації, наклепницької інформації через інертність з боку самих суддів, які побоюються ускладнень і конфліктів та не бажають вступати у відкритий двобій з наклепниками, в тому числі з провідними журналістами (с. 121). Очевидно до контрзаходів у цій сфері є потреба у залученні органів суддівського самоврядування.

На основі аналізу практики в роботі зроблено висновок про тісний зв'язок між застосуванням заходів юридичної відповідальності за неповагу до суду і заходами процесуального примусу для забезпечення дії процесуальних норм, частина яких безпосередньо зводиться до примусових заходів, в тому числі із застосуванням фізичної сили. Йдеться передусім про примусове доставлення до суду певних осіб або, навпаки, їх видалення із зали судових засідань. Слід погодитися з думкою автора, що при виникненні конфліктних ситуацій за участі значної кількості осіб, головуючий може перенести судовий розгляд на інший час або слухати справу в закритому режимі. Останнє можна було б обґрунтувати потребою забезпечити безпеку учасників процесу (с. 140).

Досить цікавою, і, можна сказати, новаторською пропозицією автора є висловлення ідеї щодо припустимості надання в суді свідчень з додержанням релігійного церемоніалу. Це аж ніяк не можна було б вважати порушенням ч. 3 ст. 35 Конституції України, оскільки тут не йдеться про визнання церкви і релігійних організацій складовою частиною держави (с. 152).

В дисертації містяться й інші цікаві висновки і пропозиції, які можна використати для удосконалення законодавства про статус суддів і посилення їх правового захисту.

Водночас деякі положення дисертації викликають певні сумніви в їх обґрунтованості.

1. В роботі використано результати моніторингу опитування суддів щодо загальної оцінки стану незалежності суддів в Україні (Додаток 1). Зібрані матеріали в рамках Проекту Ради Європи «Посилення незалежності, ефективності та професіоналізму судової влади в Україні», що фінансується Урядом Швеції через Шведське агентство міжнародного співробітництва (SIDA) за підтримки Ради суддів України, безумовно являють інтерес. Проте висновки, що містяться у матеріалах моніторингу, не стосуються безпосередньо досліджень громадської думки з приводу довіри до суду з боку пересічних громадян. Дослідження у цій сфері доцільно продовжити. Зауважимо заради справедливості, що організовувати такі дослідження окремих посадовців досить важко.

2. Пропозиція щодо запровадження виборності населенням суддів місцевих судів (с. 79 - 80) є привабливою, але потребує глибшого обґрунтування, оскільки ця ідея поки що не користується широкою популярністю.

3. Вітаючи пропозицію про встановлення кримінальної відповідальності за образу судді, навряд чи можна однозначно схвалити таку ж за характером відповідальність службовців суду, які не є суддями. Проте, за такі вчинки можна було б передбачити досить вагому адміністративну відповідальність.

4. У роботі занадто багато місця приділено опису нормативно - правових актів щодо прав і обов'язків судових службовців, без обговорення при цьому якихось дискусійних питань.

5. На с. 159 стверджується, що в умовах перевантаженості суддів їх помічники готують проекти судових рішень і фактично схвалюється така практика. З цим погодитись не можна, оскільки зловживання нею може призвести до дискваліфікації самих суддів.

Зазначені зауваження не містять надто принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Положення дисертації, висновки і пропозиції, що містяться в ній, можуть бути використані в нормотворчій діяльності, у правозастосуванні – для забезпечення єдності застосування законодавства, у навчально-методичній діяльності – для удосконалення навчально - методичних програм, підручників і навчальних посібників з питань правового статусу суддів, а також у правовиховній діяльності.

Оформлення дисертації й автореферату відповідає встановленим вимогам.

Текст автореферату відображає зміст основних положень дисертації.

Висновок: дисертаційна робота Остафійчук Людмили Аурелівни «Юридична відповідальність за неповагу до суду» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій містяться нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують наукове завдання, пов'язане з розробкою концептуальних положень, що визначають теоретичні, правові та

організаційні основи захисту суддів від проявів неповаги до них і формування науково обґрунтованих пропозицій щодо підвищення ролі судової влади у житті суспільства, удосконалення законодавства і практики його застосування.

Відтак положення дисертації мають істотне значення для теорії і практики застосування наукових положень щодо статусу суддів в Україні. За змістом і обсягом дисертаційна робота відповідає вимогам пункту 2 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10. – судоустрій; прокуратура та адвокатура.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Ю.О. Фідря



Фідря Ю.О.
Семенич Л.С.

14

01

16